שם משמואל — וזאת הברכה

שנת תרע"ב

במד"ר אברהם בירך את יצחק מנין דכתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק מה נתן לו וכו' ר' נחמי' אמר ברכה נתן לו כענין שנאמר ויתן לך האלקים עמד יצחק לברך את יעקב אמר ממקום שפסק אבא משם אני מתחיל אבא הפסיק ביתן אף אני מתחיל ביתן, מנין ממה שנאמר ויתן לך וגו' ובמה חתם יצחק בקריאה שנאמר ויקרא יצחק וגו', עמד יעקב לברך את השבטים אמר איני פותח אלא בקריאה שנאמר ויקרא יעקב וגו' ובמה חתם בזאת שנאמר וזאת אשר דיבר להם אביהם, עמד משה לברך את ישראל אמר איני פותח אלא בזאת מנין ממה שקרינו בענין וזאת הברכה, ובשמות רבה סוף פ' ויחי מסיים בה, ובמה חתם משה אשריך ישראל ואף דוד כשבא לומר תהלה ממקום שפסק משה משם התחיל שנאמר אשרי האיש וגו':

ביאור הדברים נראה דכל אחד פתח שער להשני והשני עלה בשער ההוא והעמיק עד שפתח שער להשלישי, וכן כולם, והיינו דהנה לשון מתנה היא דבר שאין לו שייכות להמקבל שאם הי' לו שייכות הי' שלו מאליו ולא הי' נצרך לקבלהו במתנה, וזה שחידש אברהם שנתן הברכות ליצחק בלשון יתן היינו שאף שלא יגיעו לו הברכות מצד הדין נמי יהיו הברכות בתורת מתנה, בא יצחק וחידש עוד יותר שלקבל בתורת מתנה באם איננו כלי לקבל בלתי אפשר שיתקיימו אצלו הברכות, הא למה זה דומה לכלי מנוקב שאפי' אתה נותן בו כל המשקין שבעולם לא ישאר בו כלום, ע"כ חתם בקריאה היינו שקרא את הנברך אליו והגביהו עד שיהא ראוי לקבל, וכבר אמרנו במק"א פירוש ויקרא בשם כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה שהוא שקרא אותו לבוא הלום שהגביה אותו לקראת הקורא, בא יעקב וחידש עוד יותר שגם זה עוד איננו התכלית שאף שהוא ראוי לקבל בשעת הברכה עוד איננו מספיק, שאח"כ יכול להשתנות הדבר, וכמ"ש הרבי הקדוש ר"ב מפרשיסחא זצללה"ה ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, כי ברכה באה מחמת שהי' לו לב נשבר, וכאשר באה הברכה יכול להשיג מעט התנשאות ואיננו עוד שפל בעיניו כמו בראשונה, ועי"ז מאביד את מה שנתנו לו, ע"כ אמר והשיגוך שישיגו אותך כמו שהיית מקודם בלב נשבר, וזה עצמו היתה עצת יעקב שסיים בוזאת כי ידוע שזאת היא מדת דוד המלך ע"ה שהי' שפל בעיני עצמו כמ"ש (ש"ב ו' כ"ב) ונקלותי עוד מזאת, ועי"ז הברכות האלו קיימין לעד כי דברי תורה נצחיים המה, כי מרע"ה נתן אותו הכח לישראל שאף בהשיגם כל הברכות וכל טובות שבעולם ישארו נדכאים ושפלים בעיני עצמם, כמ"ש כי אתם המעט מכל העמים, בשביל שאתם ממעטים עצמיכם, ובא דוד והוסיף לומר באשרי, והיינו כי ידוע שמדת אשרי היא בכתר כידוע בתקה"ז, והוא העלה את ישראל לרום המעלות למדריגת אין שכל המגיע שמה אי אפשר לי להשיג שום השתנות, וע"כ ישראל ישארו לעולם תמיד כאפס ואין בעיני עצמם נגד הקב"ה וזה עצמו הוא העיקר להברכות והבן:

ברש"י לפני מותו סמוך למיתתו שאם לא עכשיו אימתי, ונראה שלולא מצד הדוחק שאם לא עכשיו אימתי הי' בדעתו עוד להמתין, ובודאי הטעם כי הברכות הן לפי ערך המקבל שאם הוא כלי המקבל עוד יותר, תגדל גם הברכה עוד יותר, וישראל שבאותו עת היו מתעלים והולכים כמ"ש ולא נתן לכם ה' לב לדעת עד היום הזה ועיין פירש"י שם שמשמע עד ולא עד בכלל, וזקני תלמידי חכמים דעתן מתישבת עליהם ע"כ לולא שהשעה דוחקתו הי' רצונו להמתין עוד שיתעלו עוד יותר, והיו הברכות גבוהין עוד יותר:

ונראה שהברכות האלו הן נצחיות כי הן תורת הש"י וכמו שהתורה נצחית כן הן הברכות ועד היום הרי הוא כאלו משה עומד ומברך היום וכל אחד לפי מה שהוא כלי לקבל הברכות עדיין הוא מקבל:

ולפי האמור יש ליתן טעם שמתכונין לגמור את התורה בשמ"ע ולא קודם ר"ה או קודם פסח, משום דאחר ר"ה יוה"כ סוכות זוכין בשמ"ע להיות כלי מוכשר ביותר כדי לקבל ברכות משרע"ה ביותר שאת:

מה שהאריך משרע"ה בברכת לוי ויוסף יותר מברכת כל השבטים, שלוי הוא תורה ועבודה, ויוסף צדיק יסוד עולם מדתו שמירת הברית, ובאלו תלוי הכל, וזה בלי זה נמי אי אפשר, כי בלתי שמירת הברית תורתו במה נחשבת היא, ובלתי תורה ועבודה אי אפשר להיות שומר הברית כמו שאמרה האי מטרונה אפשר אש בנעורת ואינה מבערת, והיינו שלפי הטבע אי אפשר להיות שומר הברית, רק בכח התורה והעבודה שמגביהין את האדם למעלה מן הטבע, ועי"ז באין השפעות ישראל נמי למעלה מן הטבע, כי מדתו של יוסף הוא המשפיע וזה שמרמז ומראש הררי קדם שהררי יוסף נבראו קודם הררי כל א"י כמ"ש בספרי ולכאורה אינו מובן מה מעלה היא זו, אך הרמז הוא שהשפעה יוצאת לישראל דרך ארצו של יוסף, וכבר אמרנו ששמחת תורה היא תיקון לפגם ברית ע"כ היא מביאה כל עיני השפעות המרומזות בגשם:

וימת שם משה עבד ה', בספרי לא בגנותו של משה הכתוב מדבר אלא בשבחו שכן מצינו בנביאים הראשונים שנקראו עבדים שנאמר כי לא יעשה ה' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, ויש להבין מאי ס"ד שזאת גנות, ונראה דהנה יש בחי' בן ובחי' עבד כמה שאנו אומרים אם כבנים אם כעבדים, ומשרע"ה שהי' מובחר מין אנושי בודאי הי' בבחי' בן, ואם לא הוא הי' בבחי' בן מי יהי' זאת, ובכן יכול שזאת גנות למשה, ע"ז אמר שאינו כן שאדרבה שזה שבח גדול למשה שעם כל דביקתו הי' מקבל עליו בכל פעם יותר ויותר קבלת עול מלכות שמים כעבד העושה הכל רק לטובת רבו, ולא השתמש עם הדבקות והאהבה לעצמו להתענג על ה' רק הכל לעבדות ה' וזאת היא מדת כל השלמים וע"כ נקראו כל הנביאים עבדים, ומזה תוכחת מוסר לכל איש שיש לו התעוררית של שמחת מצוה לא יספיק זה בעיניו רק אז יקבל עליו עול מלכות שמים שלימה לקשור עצמו בקשר אמיץ להיות רק ביראת השם כל היום: